

ITINERARI
LITERARI
VILAFRANCA
DEL
PENEDÈS

A cura de
M. Teresa Gil Via

PLACA
DE L'OLI

20

TRADIC

DIPUTACIÓ
DE
BARCELONA

9

HORARIO

Amb la col·laboració de

Aina Calvet
Foix Calvet
Marina Garriga
Alexandra Hosta
Maria Martí
Aleix Matabaques
Laia Paretas
Claudia Samsó
Joan Solé

Visita efectuada l'11 d'octubre de 2009

La font de na Melior

Set patges acompanyen
a l'aimador
que va trobar sa nina
prop de la font.

Del castell de son pare,
que n'és a prop,
cap a la font se'n baixa
na Melior.

Un dia, quan baixava,
troba lo cos
d'aquell que tant volia,
nafrat i mort.

Nafrat de set ferides
sobre del cos,
nafrat amb les set llances
dels set traïdors.

Ja en cau l'amoroseta
sobre del cos;
na Melior n'és morta,
Déu la perdó.

Que en toquen les campanes?
Toquen a morts:
na Melior n'és morta,
Déu la perdó.

Al castell se l'emmenen
amb processó;
porten dos creus de plata,
tres gonfanons,

que volen soterrar-la,
na Melior,
al castell de son pare
dins un vas d'or.

Les robes i les fustes
blanques ne són,
blanqueta n'és sa cara,
també les flors.

Lla morta quan la passen
prop de la font,
a tot son cos n'hi agafa
gran tremolor.

Manuel Milà i Fontanals
A Tebé, Tomàs. *Antologia de la
literatura catalana. Renaixença.*
Vol I. Ed. Aedos. Barcelona 1975

Tornant del tros

Era cap al tard. Per la carretera, les colles de veremadors i els carros plens de portadores tornaven a vila. Sols en alguna que altra vinya hi quedava gent que enllestia l'última carretada.

Feia molta xafogor. Tot just acabava de pondre's el sol, i es veien diferentment tots els objectes entre la nítida grogor d'aquell capvespre d'estiu; i la immensa perspectiva de la plana anava esfumant-se, esfumant-se al lluny, mig vel·lada per aqueixa boira finíssima que sembla sortir de la terra quan s'acaba el dia. D'ací i d'assà, de lluny i de prop, se sentien les cantarelles dels pagesos, el xarroteig dels aucells i el trontollar dels carros per la carretera.

Lluís Via

Impressions i records. Impremta La Renaixensa. Barcelona 1899

3

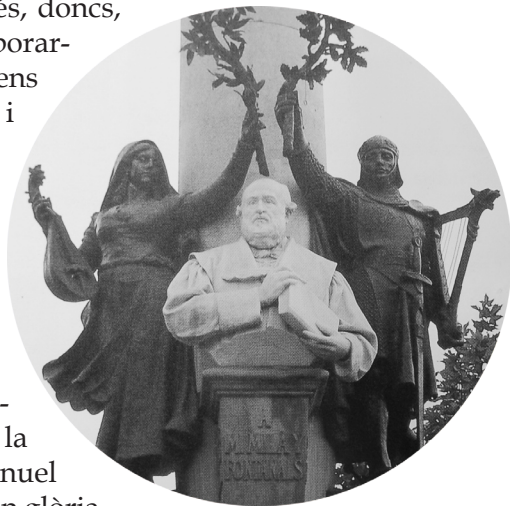
Jo m'atreviria de recomanar a l'escultor que fes l'estàtua de Milà i Fontanals a Vilafranca que no tendís per un mal estès esperit de fer noble i d'idealisme, a dissimular com era de gras, de blanamment gras el nostre erudit... -Aquest greix de Milà, té certa significació que li és glòria.

En un moment determinat han contribuït a elaborar el nostre renaixement dues menes d'homes: els excursionistes, que eren magres i els sedentaris -que eren grassos, molt grassos, grassos a vessar...- Aquestes dues distintes menes d'homes feren dues menes distintes de feina intel·lectual... El greix de Milà és, doncs, de professional, de savi. va elaborar-se plegat amb la seva obra que ens admira. És la seva compensació i la seva raó. “

Eugeni d'Ors *Glossari 1908*

4

El meu pare m'explicava, usant aquell accent de la sana delectació, com funcionaven la classe i el clima de don Manuel Milà i Fontanals. Aquella gran glòria de la nostra Renaixença era un personatge tan asmàtic, bufador i escandalosament gras, que els seus deixebles li deien «la balena literària»...

El meu pare m'havia explicat algunes visites fetes essent estudiant al domicili de Milà i Fontanals. El gran home vivia en un entresol de la plaça de la Universitat i en un catastròfic desordre de mals endreços, de forques de ceba i de coques de Vilafranca, que era la seva terra natal. El meu pare me l'havia pintat una tarda de juny, vestit amb uns pantalons estrets de trinxa que donaven al seu abdomen la qualitat d'una bomba a punt d'enfilar-se al cel.

Josep Maria de Sagarra *Memòries*
A Obra completa. Prosa. Ed. Selecta. Barcelona 1967

Arqueologia i vi negre

Pujant pel carrer de Sant Bernat i sortint a la plaça trobem a Vilafranca un d'aquells llocs que fan sentir la importància d'haver nascut a Catalunya.

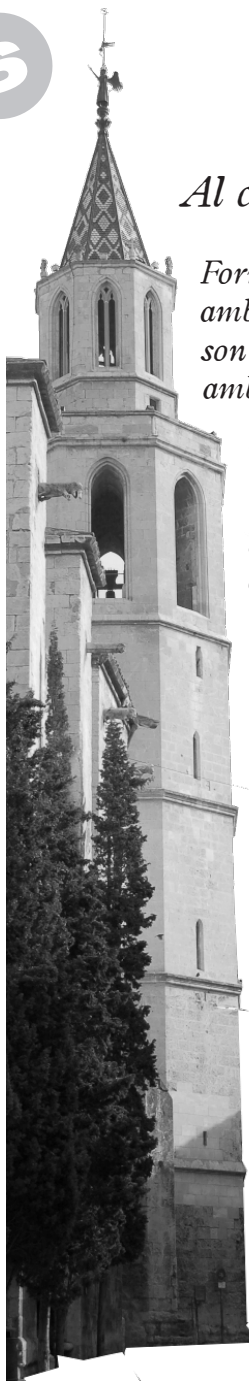
És la una de la nit i no hi ha una ànima; les pedres de les cases pidolen amb una veu de fred, romàntica i vergonyant. S'ha de confessar que aquestes pedres tenen la seva força. En un angle hi ha la casa del rei Pere el Gran; la casa se la va fer perquè, de tant en tant, li agradava beure uns gots de vi del país i li agradava parlar amb els frares i els pagesos i passar una estona normal amb alguna vídua de gran presència; les vídues de Vilafranca, des que el món és món, han tingut fama de posseir els braços ondulants i perfumats de roses.

Josep Maria de Sagarra. *L'aperitiu*
A Obra completa. Prosa. Ed. Selecta. Barcelona 1967

Al campanar de Santa Maria

*Formidable gegant de morta vida
amb barret d'antiqüeles que bestiola
son final sembla que de por tremola
amb sols sentir del vent la sacudida.*

*Boca sens fre que ha perdut la brida
quatre llengues en tens, no uns sola,
les que mouen més gresca i més tabola
que quan la mar enfurismada crida.*

*Rellotge del temps que feresa dóna,
auguri de tristeses i desdítxes
no és ta veu que per l'espai ressona.*

*I puix que això n'és cert així s'explica
i encara sigui jo un dels que trepitges
com ja sóc ben sord, no m'espantes mica.*

*Pere Alagret
A "GASETA DE VILAFRANCA" núm. 100
Vilafranca. Agost. 1930*

El Penedès

Aquesta terra del Penedès, que és el somris etern de Catalunya, té un ritme vibrant i obert, amb una aire d'himne epitalàmic o de marxa triomfal. De per tota la seva amplada, de les vinyes, dels collets, de les afraus, dels plans i dels campells borrisso-lats de blavor d'infinít, s'alça de bon matí un trèmol de música que va creixent i eixamplant-se amb una vigoria i amb una ufanor que juraríeu que cada cosa, petita o gran, té una boca oberta i una veu rajant [...] Però aquesta música del Penedès té una fuga dinàmica i una embranzida global. Posat un hom aquí, l'esperit en contacte amb la força de la natura que us xucla voraçment, us sembla que tot camini, que totes les coses marxïn endavant, que tots els arbres i ceps i cases i muntanyes els vegeu passar en una desfilada sens fi, en un moviment massís i inalterable que va seguint el ritme d'una tocata entusiàstica i enaltidora.

Joan Santamaria. *Visions de Catalunya*

Ed.Selecta. Barcelona 1954

Vilafranca és una població on, any per any, època per època, les coses urbanes han estat sempre fetes amb gust i riquesa, i si no, compareu els seus carrers i rambles, els seus casals senyorívols, amb els de Balaguer, Cervera, Vic, Reus, la Barcelona de la mateixa època. Quan a Vilafranca feien la plaça davant de Santa Maria, quan aixecaven les construccions que delimiten la rambla nova i la de Sant Francesc, arreu la gent s'enquibien en carrerons, en cataus inversemblants...

Josep Pin i Soler. *Una visita a Vilafranca*

A Sabaté, Antoni (Ed). *Els gegants i el drac de la Festa Major*

Programa de la Festa Major. Vilafranca 1971

La universitat sense llibres

La plaça de Jaume I era per als qui anàvem a estudi a Sant Ramon el nostre camp d'esports, per no dir de malifetes. Era un estadi grandíós, sense més llei ni vigilància que el Nap, l'únic agutzil de la vila en aquell temps que la gent no necessitava tanta llei ni vigilància. [...]

Però era també un centre docent, una universitat sense llibres, una divertida lliçó de coses. [...]

Els llibres no ens ensenyaven pas coses tan curioses com aquell home que treballava amb les mans i els peus com un organista i d'una massa informe feia sortir tota mena de formes que dataven, com el mateix torn, de l'època prehistòrica: càntirs grans i petits, catúfols sempre iguals, gibrells, escudelles de totes menes, testos o torretes per a plantes...Talment ens semblava un somni, una màgia. Però no, després ja hi quèiem. Allò era la versió casolana de la primera pàgina del Gènesi[...]

Manuel Trens

A Vilafranca senyora vila i altres proses. Ed. Vilatana. Vilafranca 1990

Vilafranca del Penedès i el seu mercat

El mercat vilafranquí és, sens dubte, un dels més matiners de tot Catalunya, i encara ho era més uns quants anys enrera. Aleshores, a l'hivern, a les fosques, sota els porxos, els marxants aturaven les pàges per comprar-los els parells d'aviram, els conills i els cistells d'ous...

A la grisa i fredolenta claror del matí, negreja la gent entre l'acarrerament de la doble porxada de la plaça de la Constitució.

En l'espessor humana, entre la cridòria dels ànecs, el gallejar d'algun pollastre eixerit i l'espaordiment dels conills encistellats, corre la moneda i la mercaderia passa de les pàgeses a les mans dels polletaires. Aquests, com per art d'encantament, la fan desaparèixer; el mercat es buida d'ous i bestiar de pressa: tot fa cap, imperceptiblement, a la placeta de Santa Maria on, a redós de la basílica, s'ensostren els ous colrats i s'engabia l'aviram i els conills entre els camions que esperen per sortir cap a Barcelona.

Pau Vila

Visions geogràfiques de Catalunya

Ed. Barcino. Biblioteca Geogràfica Barcino. Vol. II. Barcelona 1963

La contextura social de Vilafranca és, al meu entendre, deguda al mercat. És un país d'un tipus de burgesia única, burgesia menestral. Té un viure beatífic, metòdic, monòton, enervant. A més hom conserva una llarga tradició batejada per algú de senyorial, que, en el fons, no és res més que un petit tint de Barcelona -que li dona un color majestàtic, i acaba per fer més impertorbable el viure ondulant de Vilafranca.

El mercat important, ric, tradicional, és la clau de tota aquesta existència. No vull referir-me, però, a les facilitats econòmiques, que proporciona la vila, sinó a l'estructuració social que més amunt he descrit i la qual prové del mercat setmanal. La fecunditat del mercat dona marge per estar-se tota la resta de la setmana més o menys inactiu. Si cada dia es treballava tan intensament com el dissabte, seria el poble més progressiu de Catalunya.

Pere Grases *El mercat de Vilafranca*

A Hores de joventut i maduresa. Ed. Seix Barral. Barcelona 1987

Tenim encara, el guirigall, el rebombori, la saragata i la gatzara, de la quitxalla, xicalla i brivalla dels barris on ha viscut la Ben Nascuda. Aquesta caterva i patuleia de canalla, trepa, tropa i tropell, a l'hora de berenar, mengen pa amb vi i sucre, o pa amb oli i sal, i fan marinxa: corren, s'empaiten i xisclen; esvaloten i fan tabola i xivarri pels carrers i per aquelles entrades de les cases. Aquests diantres de marrecs, vailets i tribulets criden amb grans ahucs, fan llengotes i pam i pipa, i juguen a acuit amagar, a correteja la ning-ning, a cavall-bernat, als quatre cantons, a gepes, als ceps, a escarabat bum-bum, a saltar a corda i a fer juli... Són allò que no hi ha...

Rodolf Llorens

La Ben Nascuda. Ed Ariel. Barcelona 1977

Els regidors

(Per cantar amb la música dels Segadors)

Vilafranca, vila gran,
qui t'ha vist de pols tan plena,
que quan plou tota ets un fang
que ens arriba a dalt l'esquena.

Tots són iguals, tots són iguals
per no fer gens de feina,
tots són iguals.

A la Casa comunal
en cada sessió hi ha brega,
un dels altres diuen mal
i per fer queda la feina.

Tots són iguals...

No hi ha a la caixa calés,
les teranyines hi pengen,
quan hi ha cinc peles, només,
ja les rates se les mengen.

Tots són iguals...

Dins el nostre Ajuntament,
si a algú el càrrec li pesa,
fa dimissió al moment,
i a tots els és admesa.

Tots són iguals...

De projectes, n'hi ha a grapats,
però no cap se'n porta a terme,
i allí, en un calaix guardats,
dormen tots la son eterna.

Tots són iguals...

On és l'aigua que esperem?
On és la biblioteca?

Puix que ara, tal com anem,
ensenyem només la ceba.

Tots són iguals...

Quan vinguin eleccions,
procurem estar alerta,
i no tinguem altre crit
que aquest nostre crit de guerra:

Tots són iguals...

Josep Parera i Ràfols

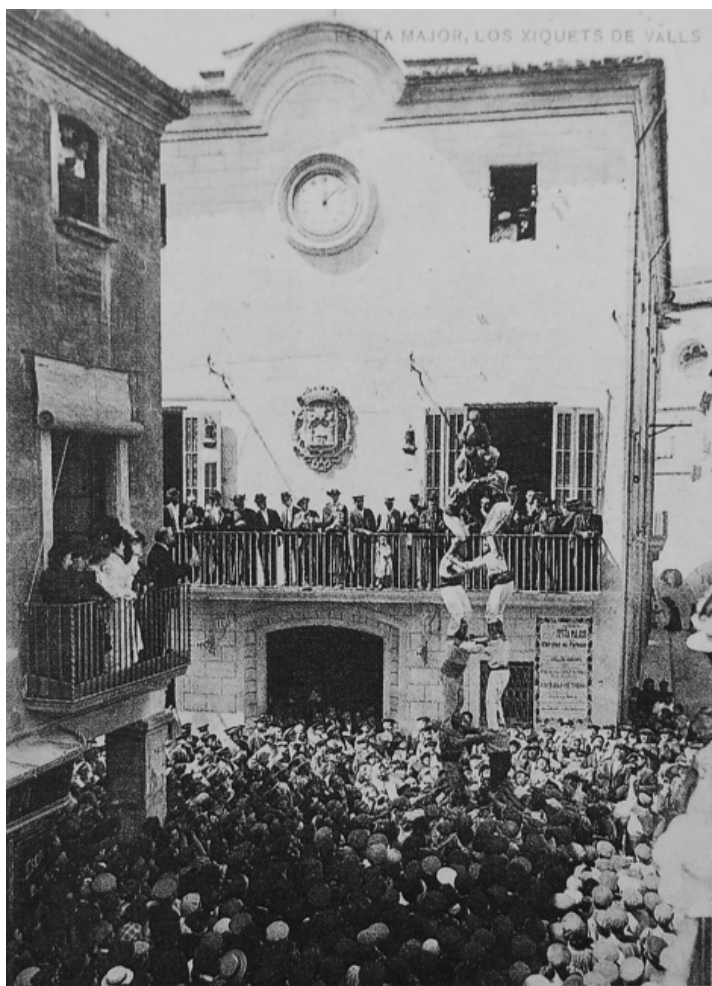
A *Poesies*. Ed. Museu de Vilafranca
Vilafranca 1983

Una gesta

Una i altra colla feren la torre de set, després els quatre pilars de vuit, després d'un seguit de combinacions cada cop més sorprenents i arriscades, com la dels sis pilars de set ben lligats en roda, per la cima dels quals l'enxaneta dava el tomb a aquella torre imponent de carn humana, com un sentinella dalt d'un fort; fins que, en un darrer desvergonyiment de braó i d'entusiasme, intentaren els tres pilars de nou, que als de la Vella els van sortir com Déu mana i als de la nova se'ls enrunà amb esfondrament formidable.

Amics meus,
qui no ha vist
allò no ha vist
res que val-
gui la pena de
mirar-se [...]

Lluís Via
A *Quatre
relats de nou*
Ed. Ramon
Nadal
Vilafranca
2002

El Penedès era un forn. Els raïms anaven madurant sota els pàmpols aspres, amb l'escalfor de la terra rogenca i tarrosada. Vilafranca impregnada de pols fins al moll de l'os, tenia el color de les veles dels carros: feia venir pell de gallina al tacte. Hi havia tanta pols pels camins, que dels carros que hi passaven només se'n sentien els sotracs, els sorolls de les boixes. Pels tallerets i botigues de dins la vila la gent s'hi movia amb aquella economia de moviments que és necessària a l'estiu per passar la tarda. El sol petava sobre les pedres antigues i daurades de l'església de Sant Joan i el ressol de color de vi blanc feia tremolar la penombra del «Cafè del Comerç», situat a l'altra banda de la plaça. Fou una tarda així, una tarda adormida en la sonsonia de les mosques i del sol...

Josep Pla. *Vilafranca a ple estiu*

A Sabaté, Antoni (Ed). *Els gegants i el drac de la Festa Major*

Programa de la Festa Major. Vilafranca 1971

Placeta de Vilafranca

Placeta de sant Joan,
pintada amb tons d'aquarel·la;
mantega de temple sant
i blau de cel que s'encela;
arbres d'un verd espectant
que el gris dels porxos entela.

Hi anàvem a mig matí;
l'hora era massa quieta.
Infants en ròdol mesquí
s'arremoraven. Retreta,
l'aigua que en recs s'esbandí,
pel broc de pedra s'espleta.

Hi anàvem més cap al tard;
noies s'hi esqueien, lasses,
amb un enyor a l'esguard;
promeses filtren llurs passes;
s'aixequen del cor covard
i es migren, tostemps escasses.

El cel advera el neguit.
Somriu en la llum incerta,
una ala d'ocell petit
que inflà la natura inerta
d'un frec brunzent i d'un crit
ràpid atzur que es desperta.

El cor en flocs es desfà,
que aquest ressò massa dura;
s'aplomen ombres i en va
encenen, groga mixtura,
fanals misèrrims, malsà
tribut d'una bruixa obscura.

Si plou tot queda somort.
Degoten aigua les fulles,
plaça estremida d'un cor
de veus alades que embulles;
camino fent el cor fort,
marrit de plors i despulles.

Joan Teixidor

A Molas, Joaquim.

Viatge poètic per Catalunya. Ed. Teide
Barcelona 1988

El Penedès

Com la del Penedès no hi ha contrada
tan feta a la mida de l'ull humà:
a cada cap d'entrada un arc romà
i als peus el blanc somriure de l'onada.

A l'abric d'una doble serralada
s'estén, fèrtil de terres, un bell pla
on vinya i blat es van donant la mà
prop d'uns poblets de faç assolellada.

Arreu dels seus camins el goig esclata:
allí un mas entre pins, allà la plata
dels olivers delimitant un camp...

Oh! qui els pogués seguir ara i tothora
tant quan la llum de l'ametller ja aflora
com quan les fulles són d'or vell i aram.

Antoni Massanell

A Del meu terror

Ed. Publicacions Penedès. Vilafranca 1985

Organitza

**INSTITUT
D'ESTUDIS
PENEDESENCs**

Amb el suport

INSTITUT RAMON MUNTANER

Fundació privada dels Centres d'Estudis de Parla Catalana

**AJUNTAMENT
VILAFRANÇA
DEL PENEDEs**

